

NAMIK KEMAL'İN *SELİMİYYE* ADLI NAZİRESİNDE *İTTİHÂD-I İSLAM* HEDEFİ¹

Mehmet Ali GÜNDOĞDU²

Özet

Türk Edebiyatı tarihinde şairlerin birbirine nazire yazması meşhurdur. Divan Edebiyatı'nda sıkça görülen bu gelenek Tanzimat Edebiyatı'nda da devam etmiştir. Bu dönemde nazire geleneğine en çarpıcı örneklerden birini Namık Kemal, Abdülhak Hâmid'in "Kabr-i Selim-i Evvel'i Ziyaret" adlı şiirine mukabil olarak yazmıştır. "Kudretli bir padişah" olarak Yavuz Sultan Selim'i tanıtan her iki şiirdeki ifadeler birbirine benzemekle beraber, yazarlarının fikir ve ideolojisini yansıtan ciddi bir farklılık vardır. Bu farklılık, "toplum için sanat" anlayışında olan Kemal'in, devletin yıkılışına bir çözüm olarak öne sürdüğü "ittihâd-ı İslam" hedefini, naziresinde önemle vurgulamasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple Kemal'in naziresi, onda özellikle 1872 yılından sonra kuvvetle görülen ittihâd-ı İslam ideolojisini çarpıcı bir şekilde dillendirmesi açısından önemlidir. Bu makale, Kemal'in naziresinden yola çıkarak "hilâfet" metaforu üzerinden onun ittihâd-ı İslam ideolojisini nasıl yansıttığını ortaya koymak amacıyla yazılmıştır. Makalede metot olarak iki şiir arasında karşılaştırma yapmak esas alınmıştır. Hâmit'in kullandığı kavramlar ile Kemal'in naziresindekiler karşılaştırılmış ve özellikle sözcük seçiminden yola çıkılarak nazireye hâkim olan hilâfete dayalı ittihâd-ı İslam söylemi ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, Hâmit'in Yavuz'a bakışında yer almayan pek çok vasfın Kemal'in naziresinde dile getirildiği görülmüştür. Ayrıca Kemal şiirinde ittihâd-ı İslâm'ın direği olarak gördüğü hilâfet tarihi ile ilgili pek çok telmihte bulunmuştur. Yavuz'un saltanat döneminde yaptığı icraatları hilâfet tarihi açısından değerlendirmiş ve bu siyasi güç ile devletin bugünlere kadar gelebildiği iddiasını dillendirmiştir.

Anahtar kelimeler: Tanzimat edebiyatı, Namık Kemal, Abdülhak Hâmid Tarhan, Yavuz Sultan Selim, ittihâd-ı İslam, halifelik, nazire, şiir.

THE PURPOSE OF THE PANISLAMISM IN NAMIK KEMAL'S NAZİRE NAMED "SELİMİYYE"

Abstract

That poets write "nazire" poems to each other was famous in the history of Turkish literary. This tradition that had been common in Divan Literature has continued in the Tanzimat Literature. During this period, Namık Kemal wrote one of the most striking examples of this tradition being parallel to the poem of "Kabr-i Selim-i Evvel'i Ziyaret" by Abdülhak Hâmid Tarhan. Expressions in both poems which identifies Yavuz Sultan Selim as "a mighty Sultan" are similar to each other. On the other hand, between these poems there are a serious differences that reflect authors' ideas and ideology. These differences are stemming from strongly emphasizing the target of Pan-Islamism in the poem of Namık Kemal who was in the idea of "the art for the society". Therefore, Kemal's nazire is important in terms of showing us his ideology of Pan-Islamism seen strongly his life and texts especially after the year of 1872. This article's purpose is displaying the reflection of this ideology through the metaphor of "caliphate" in Kemal's nazire. In the article, the method is essential to make a comparison between two poems. The concepts in Kemal's nazire have been compared with ones used by Hâmid's poem. The rhetoric of Pan-Islamizm based on the caliphate has been laid down especially starting from the choice of words in these poems. As a result, many qualifications not taking place in the view of Hâmid to Yavuz has been seen to be expressed in Kemal's nazire. Also Kemal have reminded many things related to the history of Caliphate regarded by him as an essential point of Pan-Islamism.

¹ Bu makalenin hazırlanmasında "*İttihâd-ı İslam İdeolojisinin Türk Edebiyatına Yansıması (1839-1908)*" başlıklı doktora tezinden yararlanılmıştır. (Gündoğdu, 2016) Makale hazırlanırken içerik ve kaynakça güncellenmiştir.

² Dr., maligundogdu@yahoo.com

He has evaluated the works of Yavuz occurring in his kingdom in terms of the history of caliphate. Also he claimed that the State of Ottoman has been successful for three hundred years with this political power.

Keywords: Tanzimat Literature, Namık Kemal, Abdülhak Hâmid Tarhan, Yavuz Sultan Selim, Pan-Islamism, khilafah, nazire, poem.

1. Giriş

Türk Edebiyatı tarihinde şairlerin birbirine nazire yazması meşhurdur. Sanat için sanat anlayışında olan Türk Divan Edebiyatı geleneğinde, nazire yazan şair, hedef olarak seçtiği şâir ile kendi arasındaki sanat farklılığını şiiri üzerinden ortaya koymak amacındadır. Aslında burada "farklılığı" ifadesi yerine, "üstünlüğü" ifadesi daha doğrudur. Çünkü nazire şairi, sanat noktasında diğer şairden daha kudretli olduğunu şiiri vasıtasıyla ispatlamak maksadındadır. (Köksal, 1992, ss. 456-457)

Tanzimat Edebiyatı'na gelindiğinde nazire geleneği devam eder. Ancak bu dönemin yazar ve şairleri edebî eserlerinde Divan Edebiyatı'nın aksine "toplum için sanat" anlayışını esas almışlardır. Dolayısıyla bu yazar ve şairlerin eserlerinde sanat, toplumsal hakikatleri dillendirmek için bir vasıta değer olmuştur. Bu değişimin etkileri nazire geleneğine de kısmen yansımıştır. Bu dönemden sonra nazire şairinin bir amacı da, şiirinde toplumsal konularda farklı düşündüğü noktaları vurgulamak olmuştur.³

Tanzimat Edebiyatı'nın karakteristik özelliklerini edebî eserlerinde en ziyade yansıtan dönemin şair ve yazar sembol ismi, Namık Kemal'dir. Kemal, "Lisân-ı Osmanî'nin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmidir" başlıklı makalesinde edebiyatın amacının toplum yararı olduğunu açıkça belirtmiştir (Kemal, 2011, ss. 129-130). Bu anlayış onun hemen bütün eserlerine yansımıştır. Roman, şiir, piyes gibi kaleme aldığı tüm eserlerinde Kemal, dönemin toplumsal sorunlarına çözüm bulmak maksadını esas almıştır.

1872 yılından sonra Kemal, devletin yıkılışına, toplumun dağılmasına karşı bir çözüm olarak "ittihâd-ı İslam" idealine sarılmıştır. Gazete makalelerinde açıkladığı bu konuyu, özellikle *Celaleddin Harzemşah* piyesinde ve *Cezmi* romanında işlemiştir. Şiirlerinde de değişen sıklıklarda yer yer bu temaya temas etmiştir. Bu makalenin konusu olan nazire şiirde ise Kemal, Yavuz'un hilâfeti Osmanlı'ya getirmesi üzerinden yola çıkarak yine ittihâd-ı İslam maksadına büyük ölçüde değinmiştir.

Kemal 1883'te Rodos mutasarrıfı iken, Abdülhak Hâmid'in "Kabr-i Selim-i Evvel'i Ziyaret" adlı şiirine yazdığı naziresine "Selimiyye" adını vermiştir. Bu naziresini, Hâmid'in şiirine yaptığı yorumları içeren bir mektupla beraber ona göndermiştir (Tansel, 2005, ss. 171-176).

Hâmid, Kemal'in teşvik etmesiyle, özellikle Endülü's'le ilgili piyeslerinde tarihî figürlerle ittihâd-ı İslam temasını işlemiştir (Enginün, 2002, ss. 7-8). Ancak fikir ve hayatından da anlaşılacağı üzere onda ittihâd-ı İslam bir dava ya da bir ideoloji değildir. Ancak, piyeslerinden bazılarını yazmak için seçtiği konulardan biridir.

Kemal için ise, ittihâd-ı İslam, edebî eserlerde işlenen sıradan bir konu değildir; kasıtlı bir yönlendirme ile halkı arkasından koşturtacak bir dava ve bir ideolojidir (Tanpınar, 2003, s. 389; Uçman, 2014, s. 118). Yani diğer bir ifade ile Hâmid'in eserlerinde bu konu, sanat yapmak için bir araç ise; Kemal'in eserlerinde, sanat bu konuyu anlatmak için bir araçtır.

³ Recâizâde Ekrem'in "Bülbül" redifli şiirine yazılan nazirelerde bülbül-vatan ilişkisi hakkında bkz. (Törenek, 2000, ss. 173-175)

Kemal, savunduğu fikirleri daima bir ideal haline getirir.⁴ İttihâd-ı İslam ideali ise, Kemal'in eserlerinde heyecanla işlediği ve topluma şırınga etmeye çalıştığı fikirlerin başında gelir. Ancak o konu hakkındaki eserlerinde, sâkin bir tonla mantıklı açıklamalarla yetinmekten ziyade; haykırmayı, perde perde değişen tonlarla ateşli nutuklar çekmeyi tercih eder.⁵

Kemal, eserlerinde, sevdiği kahramanları, bulduğu her fırsatta metheder. Bu kahramanların başında iradeli olmak noktasında önemseydiği, tarihte ittihâd-ı İslam'ın tesisi için çalışmış olan Celaleddin Harzemşah vardır (Uğurcan, 2012, s. 14). Ancak bu konu hakkındaki piyesinin kahramanı Celal, her ne kadar büyük bir irade ile ittihâd-ı İslam'ın tesisine çalışsa da, sonuçta muvaffak olamamıştır. Kemal'in eserlerinde çok sevdiği kahramanlarından birisi de Yavuz Sultan Selim'dir. Ancak onu Celal'den farklı kılan, zamanında ittihâd-ı İslam'ın tesisine büyük ölçüde muvaffak olmuş olmasıdır. Kemal, *İbret*'teki, makalesinde onun zamanında "sellerle kanlar dökülerek", "ordularla canlar telef olarak" bu "maksad-ı âlî"ye ulaşıldığını söylese de; (Kemal, 2005a, s. 86) eserlerinde daima onu takdir ettiğini ihsas etmiştir. Subjektif bir portre denemesi tarzında kaleme aldığı Yavuz Sultan Selim biyografisinde de bu tavrını çok açık olarak ortaya koymuştur (Kemal, 1989).

Kemal, kahramanı Yavuz'u sadece takdir etmekle kalmamış, onun "ittihâd-ı İslam" davasını da sahiplenmiştir. Bu minvalde özellikle ittihâd-ı İslam'la ilgili makalelerine ve edebî eserlerine bakıldığında, onun Yavuz'un "Milletimde ihtilâf u tefrika endîşesi / Kûşe-i kabrimde hattâ bî-karâr eyler beni / İttihâdken savlet-i a'dayı defa çâremiz / İttihâd etmezse millet dağdâr eyler beni" (Kalkışım, 2004, s. 294) mısralarındaki endişesini en az onun kadar taşıdığı ortaya çıkar. Bu yazılarında, onun "ümme-i İslam'ın ihtilaf acısı"nın kalbinin derinliklerinde yakıcı ateş gibi hissettiği ve buna sürekli olarak bir çare taharrisi içinde olduğu gözlemlenir. Ancak onun "ittihâd-ı İslam"ın tesisine bulduğu çare Yavuz'dan farklıdır. Çünkü o bu idealin kılıçla değil, maarifle olacağını iddia eder (Kemal, 2005a, ss. 84-87; Kemal, 2005b, s. 265).

Kemal'in hilâfeti Osmanlı'ya getiren "ittihâd-ı İslam kahramanı" olarak gördüğü Yavuz'a olan düşkünlüğünü en iyi anlatan şiiri bu naziresidir. Bu makalede Hâmid'in şiiri ile Kemal'in şiiri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Özellikle sözcük seçimi üzerinde yola çıkılarak Kemal'in Yavuz'u hangi yönleriyle öne çıkardığı örnekler üzerinde açıklanmıştır.

2. Abdülhak Hâmid'in "Kabr-i Selim-i Evvel'i Ziyaret" Şiirinde Yavuz Sultan Selim Tasviri

Abdülhak Hâmid'in şiirinde Yavuz Sultan Selim, haşmetli ve şevketli bir padişahdır. Saltanatının azameti insanı hayret içinde bırakır. Devlet ve millet üstüne, gölgesini düşürmüştür. Heybeti ölümü bile korkutur. Huzurunda insan dehşete kapılır. Zühd ile takva, akıl ile hikmet sahibidir. Hâkim iken, kendini "hâdimü'l-haremeyn" olarak tanıtmıştır. Kudret, edep ve zekâ sahibidir. Hem kalem hem de kılıç ustasıdır. Büyük bir şöhret kazanarak, mâziyi tamir etmiş, âtiye kuvvet vermiştir (Tarhan, 2011, ss. 157-159).

"Elinde meş'ale-i maneviyeye-i tevhîd

Ederdi Şark ile Garp'ı ziyâsma davet."

⁴ Bu konu hakkında bkz. (Kemal, 2005a, ss. 41-42, 84-87, 100-101, 477)

⁵ Kemal'in ittihâd-ı İslam konusunu işlediği edebî eserlerindeki üslup için bkz. (Kemal, 2005b, ss. 110, 119, 126, 128, 129, 192, 265; Kemal, 2007, ss. 227, 228, 351, 352, 356-358)

mısralarında görüldüğü gibi Doğu ve Batı'yı birleştirmiştir. Onun şiirinde bu iki mısra dışında Yavuz'un İslam âlemini birleştiren vasfı görülmez. Yani Hâmid'in Yavuz tasvirinde özetle "kudretli ve heybetli bir sultanın övülmesi" vardır.⁶

3. Namık Kemal'in "Selimiyye" Adlı Naziresi

Namık Kemal, Hâmid'in şiirine yazdığı nazîrede her şeyden önce Yavuz Sultan Selim'in "ittihâd-ı İslam kahramanı" olmasına ve hilâfet noktasındaki başarısına dikkat çekmiştir. Şiirin mısralarında bu ideoloji çok açık bir şekilde göze çarpmaktadır.

Hâmid'in ve Naci'nin şiirinde "halîfe" ve "hilâfet" kelimeleri hiç geçmezken, Kemal şiirinde beş yerde bu ifadeleri çarpıcı bir şekilde kullanır. Ayrıca diğerlerinin şiirinde hiç geçmeyen "İslam", "millet-i İslam", "kıble-i İslam", "ümme", "esedullah", "kâbe-i hâcet", "semâ-yı kudsiyet", "mu'cize-i Ahmedî", "Halîfe-i Ömerî-heybet", "Halîfe-i Ali-satvet" gibi kavramların şiirde kullanılmış olması onun bunu yazmaktaki maksadını ortaya koyar. Kemal'in bu maksadı şiirin tahlili neticesinde daha açık olarak ortaya çıkacaktır.

"Semayı, şâşaa-i âftâb eder tezyin,

Bu hâke nâzil olur pertev-i ulûhiyyet

Meğer ki kalbi Selîm'in tecessüm etmiştir,

Nedir bu kubbedeki tavr-ı heybet ü azamet!..

Mehâbete mütehaccir misâl-i hevl-engîz,

Hilâfete müteâlî semâ-yı kudsiyyet." (Kemal, 2011, ss. 126-127)

Kemal bu mısralarda Yavuz'un heybetini ve saltanatının şâşaa-sını, "hilâfet"e bağlar. *Semayı* dolduran ve süsleyen bir güneş vardır. Bu güneş o kadar parlaktır ki, sanki *uluhiyyetin* bir ziyası yere inmiştir. Bu güneş ve ziya, "kalb-i Selîm"de cisim giymiş gibidir. Bu ifadeler Yavuz'un âlemi dolduran heybetini, gücünü, parlaklığını anlatır. Peki bu semayı dolduran, *azametli*, korkunç, cisim giymiş olan "heybet" nereden gelmektedir? Kemal bu sorunun cevabını bir sonraki mısradaki verecektir.

"Hilâfet" iki anlama gelir. Birincisi halîfe, Hazreti Peygamber'in vazifesini devralan onun vârisidir. İkincisi *halîfe*, aynı zamanda zıllullah olarak tanımlanır. Yani o bir şekilde, Allah'ın hâkimiyetinin yeryüzündeki gölgesidir. Müslümanlar üzerinde tasarruf sahibi olmalarının yetkisi de buradan gelmektedir. *Hilâfetin* Allah'ın hâkimiyeti ile olan bağı, bu makamı kutsal kılmaktadır (Kara, 2001, ss. 144-150). İşte bu sebeple halîfenin hâkim olduğu topraklardaki hükmü, bu mısradaki "semâ-yı kudsiyyet" olarak ifade edilir. O, öyle yüksek bir *sema* tabakasına yükselmiştir ki, Allah'ın hâkimiyetinin gölgesi olan *hilâfet* makamına çıkmıştır. İşte bu kudsi makama Osmanlıları çıkararak padişah, Yavuz Sultan *Selîm*'dir. Onun korkunç *heybeti*, *azameti*, güneş gibi âlem-i İslâm'ın üzerine doğması, hep bu yüksek makamdaki gelmektedir. Dünya tarihinde cihangir çok sultanlar gelmiştir. Bunlardan birisi de Yavuz Sultan *Selîm*'dir. Ancak dünyevî bir saltanat ne kadar büyük olursa olsun, sonuçta bir gün zeval bulacak, yerini

⁶ Namık Kemal'e yakın bir dönemde yazan diğer bir edebiyatçı Muallim Naci'nin "Selimiyye" adlı şiirinde de Yavuz Sultan Selim benzer şekilde tasvir edilir. Naci şiirinde:

"Berk-i hâtif sanma, olmuştur Selîm-i Evvel'in
Dest-i pür-zûrunda şemşîr-i celâdet müncelî"

.....

"Âfitâbın dehri tenvir ettiği gündün beri
Olmamıştır böyle bir hurşîd-i şevketmüncelî"

mısralarıyla onun ittihâd-ı İslam noktasındaki maksadına değil; kahramanlığına, saltanatının şevketine, celalli oluşuna dikkat çeker. (Naci, 2004, s. 401)

başkalarına bırakacaktır. Ancak bu mısralarda ifade edilen, *semâ-yı kudsiyete* yükselen, *hilâfetle* şereflenen bir saltanat, hem dünyevî hem de uhrevîdir. Uhrevî olduğu için, yani kaynağını Allah'ın hâkimiyetinden aldığı için, onun *mehâbeti*, *heybet ü azameti*, *şâsâsı* diğer saltanatlar gibi geçici değildir. Çünkü Allah'ın hâkimiyeti sonsuzdur. Bu sonsuz hâkimiyetin gölgesi de *semâ-yı kudsiyette* sonsuza kadar devam edecektir. İşte Kemal'e göre Yavuz'un büyüklüğü de buradan gelmektedir.

Bundan sonraki iki mısradaki Kemal, Yavuz'un hilâfetten gelen kudsî heybetini daha da yüceltir:

“Güneş midir mütevârî sehâb-ı hâkinde,

Felek mi pâyine inmiş nedir bu ulviyyet!”

İlk mısradaki “hâk” kelimesi, Yavuz'un ayağının altı anlamında kullanılır. Onun “hilâfet”le saltanatı o kadar yükselir ve yücelir ki, *güneş* adeta *sehab* yani bulut gibi ayağının altında gizlenmiştir. *Güneş*; hem yüksekliği, hem parlaklığı, hem de her şeyi ihata etmesiyle yüceliği ve ulviyeti ifade eder. *Sehâb* ise; yine yüksekte olduğu için ulviyet anlamını taşır. Rivayetlere göre, Hazreti Süleyman mucize eseri olarak bulutun üstüne biner ve kendi mülkünde gezer (Atasoy, 1994, ss. 391-394). İşte burada güneş adeta Hazreti Süleyman'ın üzerine bindiği bulut gibi Yavuz'un ayağının altındadır. Yavuz bu ulvî makamdan mülk-ü saltanatını idare etmiştir. *Heybeti* ve *azameti* onun çelik iradesiyle birleşince *felek*, onun istediği her şeyi adeta ayağına getirmiştir. Yani ulvî bir makama çıkararak, keramet gösteren bir evliya gibi her istediğine nâil olmuştur.

Kemal, Yavuz'un fethettiği ve birleştirdiği topraklara dikkat çeker:

“Nedir bu şekl-i mehîbindeki celâl-i garîb!

Revâk-ı arş mıdır bu cihân-ı milliyet?”

Bu mısralarda teşbih sanatı ile Yavuz'un cismani şekli ve yaptığı iş arasında bir benzerlik kurulur. Yavuz'un resimlerinde, özellikle simasında, heybetli ve celalli bir ifade vardır (Bahadıroğlu, 2012, s. 145). Onunla ilgili sîret tasvirleri de, daima heybetli, celalli oluşundan bahseder. Adeta onun huy ve mizacındaki *heybet* ve *celal*, görüntüsüne de yansımıştır. *Heybet*, en çok simaya yansır. Simada ise heybeti, celalli oluşu yansıtan en önemli aza kaşlardır. Kaşların kubbemsi *revak* şeklinde kalkık vaziyeti, bir kimsenin hiddetli oluşundan haber verir. İşte Kemal, Yavuz'un bu heybeti içindeki suret tasvirini, onun İslam dünyasında yaptığı işe benzetir. O, İslam dünyasını, yani o dönemde büyük bir bölgede yayılan Müslüman milletleri, tek bir bayrak altına toplayarak, adeta cihanın üstüne bir *revâk-ı arş* çekmiştir. Yani bu büyük bölgenin üstüne tek bir kubbe çatmıştır. Bu kadar çok milletleri kendi hilâfet saltanatının şemsiyesi altında toplamıştır. Âlem-i İslam büyüklüğündeki bu kubbe, onun saltanatına *celalli* bir *heybet* manzarasını vermektedir.

“Eden senin yed-i beyzâ-yı iktidârındır

Serîr-i nahvet-i fir'avnı garka-i heybet

Bekâ-yı mu'cize-i Ahmedî'yi gösterdin”

Bu mısralarda Hazreti Musa'nın *yed-i beyzâ* mucizesine; *Firavun*'un ve ordusunun Kızıldeniz'de boğulmasına telmih vardır. Kutsal kitap Kuran-ı Kerim'de anlatıldığına göre, Allah Hazreti Musa'ya, *Firavun*'u mağlup etmesi için çeşitli *mucizeler* vermiştir. Bunların en meşhurlarından birisi, “*yed-i beyzâ*” mucizesidir. Allah Hazreti Musa'ya, *Firavun*'un karşısında, elini koynuna sokmasını ve çıkarmasını söyler. Hazreti Musa bunu yapınca eli bembeyaz olur ve kuvvetle parlamaya başlar. Bu gibi mucizeleri gösterdikten sonra, olaya şahit

olan pek çok kimse îman eder, böylece *Firavun* davasında mağlup olur (Taha; 20/9-81). Kemal, Yavuz'un saltanatının parlaklığını, *yed-i beyza mucizesine* benzetir. Yavuz'un saltanati, "*hilâfet*" ile birleşince Hazreti Musa'nın eli gibi parlamaya başlamış, kâfir düşmanlara korku salmıştır. İkinci mısradan ise denizin yarılması, Hazreti Musa'ya tâbi olanların geçmesi, ancak *Firavun*'un ordusu geçerken denizin kapanıp onları helâk etmesi hatırlatılır. "Tahtında gurur ve kibirle oturan *Firavun*", Allah'ın Hazreti Musa'ya verdiği bu *heybetli* mucize ile *gark* olmuştur. İşte Allah Yavuz Sultan Selim'e de verdiği *heybetli* bir *iktidar* ile "tahtında gururla oturan düşmanlar"ı helâk etmiştir. Bütün düşmanları gurur ve kibirleriyle beraber, onun önünde dize gelmişlerdir. Ancak Yavuz Sultan Selim, Hazreti Musa'nın ümmeti olan Benî İsrail'den değildir. O, son peygamber olan Hazreti Muhammed'in ümmetindedir. Ayrıca "*halîfe*" olması noktasında, Hazreti Peygamber'in vârisidir. Hazreti Peygamber de, ona Allah tarafından verilen pek çok mucize göstermiştir ki; bunun adı İslamî literatürde "*mucize-i Ahmedî*" olarak geçer (Cevdet, 2011, ss. 59-68). İşte Yavuz'a *mucize* gibi verilen bu güçlü saltanat, sanki Hazreti Peygamber'in *mucizelerinin* devamı gibidir. Bu sebeple Kemal, onun başarılarını, "*bekâ-yı mu'cize-i Ahmedî*" olarak tanımlar. Kemal'in, benzetmeyi Mısır'da yaşayan Hazreti Musa ve *Firavun*'la ilgili olaylarla yapması, Yavuz'un Mısır'ı fethetmesi ile ilgilidir. Yavuz Sultan Selim, "*hilâfet*"i, Mısır'ı fethederek elde etmiştir. "*Hilâfet*"i Osmanlı'ya getirmesinden sonra da saltanati, *iktidarı* güçlenmiş ve İslam dünyasının neredeyse tamamına hâkim olmuştur.

Abdülhak Hâmid, şiirinde şöyle der:

"Yetiştî Mısır ile İrân'ı fethet bir himmet

Zalâm içinde hakikat tenevvür etmişti."

Bu mısralarda Hâmid, Yavuz'un "*hilâfet*"i Osmanlı'ya getirmesinden çok, onun cihangir bir sultan olarak *İran* ve *Mısır*'ı fethetmesinden bahseder. Hâmid'in tasvirinde, Yavuz'un bir Müslüman sultan olmasına da atıf yoktur. Büyük İskender, Sezar ya da bir başka büyük sultan ne ise, Yavuz da öyledir. Ancak onun farkı, yeryüzünde zulmeden başka sultanları devirmesi ve yerine adaleti getirmesidir. Hâmid, *hakikatın tenevvür etmesinden* bahsederken, onun âdil bir sultan olmasına işaret eder. Hâmid'in Yavuz için kullandığı "*himmət*" ifadesi onun cihangir olma gayretini gösterirken; Kemal'in bu mısralara yazdığı naziresi, İslam ve hilâfet tarihi ile ilgili önemli telmihlerle doludur:

"Harâbe tâkım kısırânın eyledin himmet

Yarıldı taş yüreği gayz ile Hülâgû'nun

Edince sende hilâfet kemâline avdet"

Birinci mısradan Hazreti Peygamber zamanında *İran*'da saltanat süren Sasanilere telmih vardır. Sani İmparatorluğu'nun idarecilerine "*kisra*" denilir. Bu devlet, *İran*'da yüzyıllar boyu hüküm sürdüğü için adeta *İran*'ın millî benliğini oluşturmuştur (Suruç, 2003, ss. 62-64). Hazreti Ömer zamanında Sad İbni Ebi Vakkas'ın başında olduğu İslam ordusu tarafından fethedilen *İran*, İslam topraklarına katılmıştır (Cevdet, 2011, ss. 285-288). Ancak yüzyıllar sonra ehl-i sünnet inancına göre İslam'da "bâtıl" addedilen fırkalar, eski *İran* kültürünün de etkisiyle bu bölgede çoğalmıştır.⁷ Safeviler zamanında büyük ölçüde Şîa inancına giren *İran*, zamanla ehl-i sünnet İslam inancından uzaklaşmıştır. Yavuz Sultan Selim, Çaldıran'da Safevileri mağlup etmiş ve Tebriz'e girerek Safevi tahtına oturmuştur (Kemal, 1989, s. 142). Kemal, Yavuz'un *İran*'ı fethetmesini, Hazreti Ömer'in *kisrayı* mağlup edip Sasanileri yıkmasına benzetir. *Kisranın harabe tâkım*, yani kısıraların eskiden saltanat sürdüğü bu ülkeyi,

⁷ Eski *İran* kültürünün, ehl-i sünnet inancına göre batıl addedilen bu fırkaların ortaya çıkmasına etkisi için bkz. (Topaloğlu, 2010)

yüzyıllar sonra Yavuz Sultan Selim ele geçirmiştir. Yani Kemal'e göre Hazreti Ömer Sasanileri yenerek İslâm'a zafer kazandırdığı gibi, Yavuz da Safevileri mağlup ederek İslâm'ı Şîa tehlikesinden korumuştur.⁸

İkinci mısradaki ise, İslam tarihindeki iki vakaya telmih vardır. Bunlardan birincisi Yavuz Sultan Selim'in Irak'ı fethetmesidir. Irak'ın başkenti Bağdat'tır. Bağdat XIII. yüzyıla kadar Abbasî hilâfetinin merkezi olmuştur. Cengiz Han'ın torunu *Hülagu* 1257 yılında Bağdat'ı alarak hem Abbasî saltanatını hem de *hilâfeti* kaldırmış ve şehri yakıp yıkarak büyük bir katliam yapmıştır (Yuvalı, 1992, s. 474). *Hülagu*'nun yıktığı bu şehri Yavuz fethederek yeniden İslam topraklarına dâhil etmiştir. Bu mısradaki telmih yapılan ikinci olay ise, Abbasî *hilâfeti*'nin Mısır'da devam etmesidir. *Hülagu*'nun elinden bir şekilde kurtulan Abbasî hânedânından Mustansır Mısır'a giderek Memluk devletine sığınmış ve Baybars tarafından halife ilan edilmiştir. Kemal üçüncü mısradaki Yavuz'un Mısır'ı fethetmesine telmih yapar. Onun Mısır'ı fethiyle, yaklaşık iki yüz elli yıldır siyasi ve askerî yetkiden yoksun olarak devam eden *hilâfet kemâle* yükselmiş, İstanbul'a taşınarak eskisinden çok daha itibarlı bir konuma kavuşmuştur (Akgündüz, 1999, ss. 142-144). Kemal ikinci mısradaki *Hülagu*'nun *taş yüreğinin gayz ile yarılması*ndan bunu kastetmektedir. Yani *Hülagu* "*hilâfet*"in sürgün ve ezik bir müesseseye olarak kalmasına sebep olmuş, ancak Yavuz ona tekrar eski itibarını kazandırınca amacına ulaşamamıştır.

"Yıkık gönülleri enkâz-ı taht u tâkıyla

Bütün cebâbirenin, ey güzîde-i fitrat

Harâbezâr-ı celâlinde kayserin, sensin

Eden binâsına dârü'l-hilâfenin hizmet

Binâsı taş yüreğindedir ol cebâbirenin

Budur şu kabr-i mübârekte gördüğüm dehşet."

Bu mısralarda Kemal, Hâmid'in şiirinde geçen "*dehşet*" ifadesine atıf yapar. Yavuz'un *kabr-i mübarek*inde kendisinin *gördüğü* "*dehşet*"i açıklar. Tarihte pek çok zâlim "*cebâbire*" idareci hüküm sürmüştür. Bunlar masum insanlara zarar vermişler, onların *gönüllerini* yıkmışlardır. Bu *güzîde-i fitrat*, yani tarihte çok az gelen kahramanlardan olan Yavuz, bu *cebâbire*nin saltanatını, *taht u tâkı*nı yıkmış ve *enkaza* çevirmiştir. Üçüncü mısradaki Doğu Roma İmparatorluğu'na telmih vardır. Doğu Roma olarak ifade edilen Bizans İmparatorlarına "*kayser*" unvanı verilmiştir. Osmanlı Beyliği, mülküne Bizans topraklarını kattıktan sonra büyük devlet olma yoluna girmiştir. Bu sebeple Osmanlı padişahları da zaman zaman "*Kayser-i Rum*" unvanını kendileri için kullanmışlardır (Ortaylı, 2011, ss. 181-187). Kemal, bu eski imparatorluğun koca bir mülkte yaptığı zulümleri kastederek teşbih sanatını kullanır ve "*Binâsı taş yüreğindedir ol cebâbirenin*" der. Yani onların kalpleri o kadar *taş* gibi katılmıştır ki, mülklerini sanki kalplerindeki *taşlarla bina* etmişlerdir. Osmanlı Devleti bu *taş* kalplerden yapılmış mülkü yıkmış ve aynı topraklarda kendi hâkimiyetini kurmuştur. Ancak bu mülke İslam damgasını tam olarak, *hilâfeti* Doğu Roma'nın başkenti olan İstanbul'a getirerek Yavuz Sultan Selim vurmuştur. Yavuz bu eski başkenti *hilâfet-i İslâmiye*'nin merkezi yaparak hem "*hilâfet*"e büyük bir hizmet etmiş, hem de zulümle bina edilen bir mülkteki *yıkık gönülleri* tamir etmiştir. Kemal, yukarıdaki son mısradaki Hâmid'in şiirindeki "*Gelir zevâline baktıkça dillere dehşet!*" mısrasındaki "*dehşet*" ifadesini hatırlatarak, kendisinin bu *kabr-i mübarek*te *gördüğü* "*dehşet*"in *cebâbire*nin saltanat topraklarında *hilâfeti* hâkim kılmaktan kaynaklandığını ve bu "*dehşet*"in içi boş bir cihangirlik şevketinden gelmediğini ifade eder.

"Hatâ değil mi anı şems-i asra benzetmek

⁸ Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran zaferinin Anadolu'yu İran etkisinden koruduğu hakkında bkz. (Keven, 2015)

Eğerçi sâye-i memdûdu sürdü az müddet

Bu devre dek yine feyziyle nûr-bahş oluyor."

Kemal bu mısralarda, Abdülhak Hâmid'in şiirinde, Yavuz'un saltanatının kısa sürmesine işaret eden "Yazık ki bârika-i ömrü söndü bî-müddet" mısrasına cevap verir. Ancak daha dikkatli bakıldığında, bu mısralardaki telmih çok daha eskiye dayandığı fark edilir. Kemal burada, XV. asrın sonu ve XVI. asrın başında yaşamış olan İbn-i Kemal ünvanıyla meşhur Kemal Paşazâde Ahmed Çelebi Efendi'nin Yavuz hakkındaki bir kıtasına telmih yaparak ona cevap vermektedir. İbn-i Kemal, Yavuz'la ilgili şöyle der:

"Az müddette çok iş etmiş idi

Sâyesi olmuş idi âlem-gîr

Şems-i asr idi asırda şemsin

Zilli memdûd olur zamânı kasîr" (Latîfi, 1999, s. 99)

İbn-i Kemal'e göre Yavuz, kendi asrının güneşidir. Az süren saltanatı boyunca çok büyük işler başarmıştır. Adeta gölgesi bütün dünyayı kaplamıştır. Ancak bu gölge ne kadar büyük olursa olsun, zamanı çok kısa sürmüştür. Kemal, naziresinde buna cevap verir. Yavuz'un 1512-1520 tarihleri arasında sadece sekiz sene gibi kısa bir saltanat sürdüğü doğrudur (Afyoncu, 2005, ss. 53-54). Bu kısa dönemde yaptığı işlerle, kendi zamanının haşmetli bir güneşi gibi olmuştur. Ancak Kemal'e göre, onun bu kısa dönemde yaptığı işler o kadar büyük ve uzun vadeli neticeler vermiştir ki, kendi döneminden üç yüz elli sene sonra da İslam âlemini himaye eden güneşi hâlâ parlamaya devam etmektedir. Yavuz İslam âleminin büyük bir kısmını birleştirmiş, tek bayrak altında toplamıştır. Aradan üç yüz elli sene geçtiği hâlde hâlâ bu birlik devam etmektedir. Bunun sebebi ise Yavuz'un hilâfeti İstanbul'a taşıyarak güçlü bir saltanatla takviye etmesidir. Bu sayede hilâfet-i İslâmiye, feyziyle âlem-i İslâm'a hâlâ "nûr-bahş" olmaktadır. Bu sebeple Kemal'e göre o sadece kendi asrının değil, kendisinden sonraki asırların da haşmetle parlayan güneşi olmuştur.

"Bu asra dek yine zilliyle buldu deymûmet

Bedâhetinde ziyâya adîl olan İslâm,

Cihâm, gölgesinin havfı titreten devlet."

Kemal bu mısralarda da İbn-i Kemal'e cevap vermeye devam eder. Kemal'e göre Osmanlı Devleti *gölgesi cihâm titreten devlettir*. Bundan kinaye, bu devletin büyüklüğü, sağlamlığı ve görkemli oluşudur. Ancak Osmanlı Devleti'nin, tarihte diğer büyük devletlerden farklı bir özelliği daha vardır. O da bu devletin gittiği yere "adâlet"i taşımasıdır. Osmanlılardaki bu adâlet anlayışı Kemal'e göre *İslâmiyet*'ten gelmiştir. Çünkü *İslam* "adâlete önem veren bir din"dir; daima insanlara ve devlet başkanlarına *âdil* olmalarını emreder (Nisa, 4/58; Maide, 5/8, 42; Hucurat, 49/9). Osmanlı Devleti Yavuz'dan önce de bir Müslüman devlettir. Ancak yeryüzündeki diğer İslam devletleri ne ise o da aynısıdır. Fakat Yavuz bu manzarayı değiştiren padişahdır. O, halîfeliği Osmanlı'ya getirmesi ile bu devleti sıradan bir Müslüman devletten, İslâmiyet'in merkezi, temsilcisi olan bir devlet statüsüne yükseltmiştir. Bu sebeple Kemal'e göre Osmanlı'da tam olarak *İslâm*'i sanki Yavuz getirmiş gibidir. Dolayısıyla Yavuz, *İslam* adâletinin sembolü olmuş, fethettiği diyarlara adâleti taşımıştır. Kendi asrından sonra da Osmanlı Devleti'nin sergilediği *İslam* adâleti yine onun getirdiği "hilâfet"e bağlanmış ve ona izafe edilmiştir.

"Hayât-ı millet-i İslâm sâyesinde iken

Bu rûh-ı akdese meyyit denir mi ey ümmet!..”

Kemal bu mısralarda “*millet*” ifadesinden neyi kastettiğini açık olarak söyler. O, bu ifadeden “*millet-i İslam*”ı kastetmektedir. *Millet-i İslam* Osmanlı Devleti'nin elinde olan “*hilâfet*”in *sâyesi* yani gölgesi altında yaşamaktadır. Bu *sâyede* birlik ve dirliğini devam ettirmektedir. Hilâfetin üç yüz elli yıldır devam eden ve Müslümanları kucaklayan bu *sâyesi* Müslümanların yeryüzündeki varlığına en büyük teminattır. Kemal'e göre hilâfetin Müslümanları kucaklayan bu *sâyesi* adeta bir *rûh-u akdese* benzemektedir. Yüzyıllardır Osmanlı'nın merkezinde yaşayan bu *ruh-ı akdesin* ilk halkası Yavuz Sultan Selim'dir. Bu sebeple İbn-i Kemal'in kitasında ihsas ettiği şekliyle, onun cismi ölmüş olsa da, bu *ruh-ı akdes* yüzyıllar sonra hâlâ devam ettiği için ona *meyyit* denilemez. Onun *ruhu* ölmemiştir. Hilâfet, Müslümanları, *sâyesi* altında himaye ettiği sürece de yaşamaya devam edecektir.

“Garîb bir esedullâh imiş ki vermiştir

Turâb-ı kabrine şîr-i jiyân kadar heybet”

Kemal bu mısralarda Hâmid'in;

“Verir başındaki destâr, mevte bir heybet,

Aceb ne hâle girirdi duran huzûrunda”

mısralarına nazire yapar. Hâmid'in Yavuz'da gördüğü “*heybet*”, salt bir şahıs tasvirinden ibarettir. Bu tasvir, insana ürkütücü bir hayretten başka bir şey vermez. Kabrinin başındaki sarık, ölüme bile bir “*heybet*” hâli vermektedir. Ancak Kemal'in tasviri, onun savunduğu fikir ve ideolojisini yansıtmaktadır. O, Yavuz'daki “*heybet*”i, onun Allah yolunda mücadele etmesine bağlar. Çünkü Kemal yukarıdaki alıntının birinci mısrasında onun hakkında “*garip bir esedullah*” ifadesini kullanır. Kemal burada İslam tarihinde önemli bir yeri olan Hazreti Peygamberin amcası ve Uhud Gazvesi'nde şehit olan Hazreti Hamza'ya telmih yapar. Hazreti Hamza İslâmiyet'in doğduğu ilk yıllarda Mekke müşriklerinin kalbine korku salması, ölümü bile korkutan *heybeti* ve savaşlardaki kahramanlığı ile büyük hizmet etmiştir (Suruç, 2003, ss. 289-291). İşte Kemal'e göre, Yavuz Sultan Selim de aynı Hazreti Hamza gibi *heybeti*yle bütün İslam düşmanlarının kalbine korku salmış, dünyayı titretmiştir. Hazreti Peygamber ve Dört Halife döneminden sonra dağılan İslam birliğini, geniş bir bölgede ittihâdı tesis ederek yeniden sağlamıştır. İslâm'a yaptığı bu büyük hizmetleri ve pervasız kahramanlıkları ile *kabir toprağına şîr-i jiyân kadar*, yani bir aslan kadar *heybet* vermektedir. İlk mısradaki “*garip*” ifadesi, onu diğerlerinden farklı kılan özellikleri vurgular. Yavuz kısa süren saltanatı boyunca her biri bir sultanlık mülk olan sekiz ülkeyi Osmanlı Devleti topraklarına katmış ve bu koca mülkü hilâfetin merkez toprakları hâline getirmiştir. Kısa sürede bu kadar çok işin başarılı olması “*garip*”tir.

“Hilâfet ile emânâtı sen getirmiştin,

Senin mezârın olur şimdi Kâbe-i hâcet.”

Yavuz Sultan Selim “*hilâfet*”i İstanbul'a getirerek Osmanlı'ya kutsal bir şeref kazandırmıştır. Ancak onun hizmeti yalnız bununla sınırlı kalmaz. O, Mısır'dan sonra Kâbe ve Ravza'nın bulunduğu Hicaz kutsal topraklarını da Osmanlı mülküne ve dolayısıyla *hilâfet* toprakları içerisine dâhil etmiştir (Afyoncu, 2005, s. 52). Yukarıdaki alıntının birinci mısrasında bu fetihten sonra Yavuz'un Hicaz'dan *kutsal emanetleri* İstanbul'a getirmesine telmih yapılır. *Kutsal emanetler*, Hazreti Peygamber zamanından beri Hicaz'da korunan eşyalardır. Bunlar; Hazreti Peygamber'in hırkası, sandığı, ayak izi, sakalı, dişinin bir parçası, kabir toprağı, mühr-ü şerifi, nal-ı saadeti, kılıcı, oku ve yayı, yalancı peygambere gönderdiği mektubu, seccadesi, sancak-ı şerifi, sahabelerinin kılıçları, Hacerü'l-Esved'in muhafazası, Kâbe'nin altın oluğu,

anahtarı, kilidi, kapısı, Hazreti Davud'un kılıcı ve Hazreti Yahya'nın kafatasından ibarettir (Bozkurt, 1992, ss. 108-111). İşte bütün bu *emanetleri* Yavuz İstanbul'a getirmiş ve Osmanlı'ya ikinci bir kutsal şeref daha kazandırmıştır.

İkinci mısradaki *Kâbe*'nin Müslümanlar nezdindeki kıymetine ve önemine atıf yapılır. Bütün Müslümanlar her namazda *Kâbe*'ye doğru dönerek ibadet ederler. İbadetin esası duadır. Dua ise, her şeyin sahibi olan yaratıcıdan, kul olan insanların ihtiyaçlarını talep etmesidir. Bu "taleb"i, uzakta olanlar *Kâbe*'ye doğru yönelerek; yanında olanlar ise, *Kâbe*'nin kapısına asılarak ya da Hacerü'l-Esved'i selamlayarak yaparlar. Bu noktada *Kâbe*, Müslümanlar için adeta bir *hâcet* kapısı gibidir (Gazâlî, 2002, ss. 688-692, 764). Yavuz'un hilâfeti ve kutsal emanetleri güçlü saltanatıyla İstanbul'a getirmesi ile Osmanlı *hilâfet* ve saltanatı, İslam dünyası için "kible-i sâni" ya da ikinci bir "*hâcet kapısı*" olmuştur. Kemal bu anlamı, istiare ile hilâfeti İstanbul'a getiren Yavuz'a bağlar ve onun kabrini "*kâbe-i hâcet*" olarak tanımlar.

Bu mısradaki kastedilen ikinci bir anlam daha vardır. Osmanlı Devleti ve hilâfeti, artık Yavuz zamanındaki haşmet ve heybetinden çok şey kaybetmiştir. Ancak yeryüzünün değişik beldelerinde yaşayan Müslümanların ihtiyaçları ve yardım talepleri eskiye oranla artmıştır. Fakat devlet bu taleplere tam anlamıyla cevap verememektedir. Çünkü bu taleplerin karşılanması için devletin yeniden Yavuz zamanındaki şevket ve itibarına erişmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bütün bu sâikler Yavuz'un kabrini sanki "*kâbe-i hacet*" hâline getirmektedir. Yani bu istiare, Müslümanların talepleri ancak bu kabirde yatan heybetli şahsın irade ve kudretiyle karşılanabilir, anlamına gelmektedir.

"Vücûdu kible-i İslâm idi zamânında

Mezarı kible-i Osmâniyândır ey ümmet!.."

Yavuz Sultan Selim yukarıda sayılan sebeplerle zamanında adeta bir "*kible-i İslam*" olmuştur. Tanzimat ve II. Meşrutiyet dönemlerinin meşhur İslamcı yazarı Mizancı Murad, İslam âleminde Osmanlı Devleti merkezinin nasıl bir "kible-i sâni" olduğunu *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* adlı romanında anlatmıştır (Murad, 2005, s.9; Emil, 2009, s.27). Ona göre, bilâd-ı sâiredeki İslam milletleri, İstanbul'u bir hilâfet merkezi olarak ikinci *kible* gibi görmüşlerdir. Keza bu milletler yabancı düşman işgalinde kaldıklarında önce İstanbul'dan medet beklemişler; ancak zor dönemler yaşayan Devlet-i Aliyye'den bir yardım göremeyince, son çare olarak Osmanlı topraklarına göç ederek sığınmışlardır. Bu sebeple XIX. yüzyılda ve XX. yüzyıl başlarında "bilâd-ı sâire"den İstanbul ve Anadolu'ya yoğun bir göç dalgası cereyan etmiştir. İşte Kemal bu mısralarda Osmanlı'nın hilâfetle kazandığı bu konumunu hatırlatır. Hilâfeti getiren Yavuz olduğu için de onun vücudunun, zamanında "*kible-i İslam*" olduğunu; şimdi de Osmanlıların yeniden dirilme umutlarını yine onun getirdiği hilâfetten beklediklerini vurgulayarak, "*Mezarı kible-i Osmâniyândır ey ümmet!*" der. Bu son mısra, Osmanlı'nın o zor döneminde bir ümit olarak ortaya atılan "ittihâd-ı İslam" düşüncesine atıf yapar. Kemal'e göre, ittihâd-ı İslâm'ı tesis etmenin tek çaresi, Yavuz'un Osmanlı'ya hediye ettiği hilâfetin birleştirici gücünü İslam dünyasında hâkim kılmaktır. Bu sebeple, başını Yeni Osmanlılar'ın ve özellikle de Namık Kemal'in çektiği Tanzimat aydınları, o dönemde ittihâd-ı İslam düşüncesini basın yoluyla ve edebi eserlerde de işleyerek yaymaya çalışmışlardır.

Namık Kemal, son üç mısradaki Yavuz'a seslenerek şöyle der:

"Fotoğrafın duruyor ey hülâsa-i fitrat

Yegâne vâris-i siddik-i nesl-i Osmâni

Halife-i Ömerî-heybet ü Ali-satvet"

Bu mısralarda Kemal, Yavuz'u Hazret-i Peygamber'in dört halifesinden Hazreti Ömer'e ve Hazreti Ali'ye benzetir. Kemal, diğer eserlerinde de sevdiği kahramanları zaman zaman dört *halîfeye* benzetir. Hatta *Celaleddin Harzemşah* piyesinde Celal, Hazreti Peygamber'e; çevresindeki dört kahraman da hulefâ-yı râşidîne benzetilmiştir (Kemal, 2005b, ss. 66-67; Tanpınar, 2003, s. 398).

Birinci mısradaki Yavuz "*hülâsa-i fıtrat*" olarak tanımlanır. Yukarıda Kemal'in, özelliklerini ortaya koyduğu böyle bir "İslam kahramanı", asırlar geçse de zor gelecektir. Kemal'e göre o, Allah'ın özel bir kabiliyetle donatıp vazifeli olarak yeryüzüne gönderdiği bir şahsiyettir. Kemal'in bu mısradaki Yavuz'a "*fotoğrafın duruyor*" diye seslenmesi, görünüşte o dönemde *fotoğraf* cihazı yaygın olmadığı için garip gelebilir. Ancak Kemal'in bu ifadeden maksadı onun "*sîret fotoğrafı*"dır. Onun hayatını okuyan, öğrenen nesiller onun hangi çapta bir "kahraman" olduğunu, İslâm'a nasıl hizmet ettiğini ve ne biçim bir özellik ve vasıfta olduğunu görmekte ve onu kendilerine örnek almaya çalışmaktadır. Kemal, onu örnek almayanları da teşvik etmektedir. Çünkü ona göre bu asırda, bu çapta "kahramanlar"a acilen ihtiyaç vardır.

İkinci mısradaki Kemal, *Osmanlı* Devleti'nin kuruluş hedefini hatırlatır. Ona göre bu hedef, İslam idealini geniş kıtalara yayarak Allah'ın adını yüceltmektir. İşte Kemal "*vâris-i siddik-i nesl-i Osmânî*" ifadesiyle, Yavuz'un bu ideale hizmet eden en sadık *vâris* olduğunu vurgulamaktadır.

Son mısradaki da Kemal, Yavuz Sultan Selim ile Hazreti Ömer arasında benzerlik kurar. Yavuz'un *heybeti* Hazreti Ömer'e benzemektedir. O da Hazreti Ömer gibi İslâm'a hizmet etmiş, kâfir düşmanların kalbine korku salmış, pek çok ülkeler fethederek İslam topraklarına katmıştır. Hakikaten de tarihe baktığımızda Kemal'in böyle bir benzerlik kurmasının anlamlı olduğu görülmektedir. Hazreti Ömer on yıl kadar *halîfelik* yapmıştır. Yavuz'un saltanatı da sekiz sene sürmüştür. Hazreti Ömer, İran, Irak, Suriye, Mısır, Lübnan ve Filistin topraklarını İslam topraklarına katmıştır. Yavuz da sekiz senelik kısa saltanatı boyunca hemen hemen Hazreti Ömer'in fethettiği yerlerin aynısını *Osmanlı* hilâfet topraklarına katmıştır. Her ikisi de İslam halîfesidir. Her ikisi de *heybetli* ve celalli bir mizaca sahiptir. Her ikisi de adâletiyle meşhurdur. Her ikisi de İslam içindeki fitneyi bitirerek birliği sağlamışlardır (Emecen, 1992, ss. 413-414; Fayda, 1992, ss. 45-51).

Kemal ikinci olarak son mısradaki Yavuz'u Hazreti Ali'ye benzetir. "*Satvet*" kelimesi "ezici güç, kuvvet" anlamındadır. Hazreti Ali'nin *satveti* İslam tarihinde çok meşhurdur. Onun "kahramanlık menkıbeleri" yüzyıllardan beridir Müslüman halkın arasında dilden dile dolaştığı gibi, pek çok kitapta da yerini bulmuştur. Hazreti Ali ezici kuvvetiyle düşmanlarını savaşlarda dağıtmış, onlara İslâm'ın gücünü göstermiştir (Cevdet, 2011, ss. 452-453). İşte aynı Hazreti Ali gibi, Yavuz Sultan Selim de, satvetli saltanatıyla düşmanları mağlup etmiş ve onlara İslâm'ın güç ve kuvvetini göstermiştir.

Sonuç

Abdülhak Hâmid'in Selimiye şiirine nazire olarak yazdığı şiirinde Kemal'in "ittihâd-ı İslam davası"na verdiği önem çok açık olarak ortaya çıkar. Hâmid'in şiirinde hemen hiç geçmeyen İslam, ittihat, hilâfet gibi kavramlar onunkinde sıklıkla geçer. Hâmid'e göre "haşmetli bir sultan" olan Yavuz Sultan Selim, Kemal'e göre bir "İslam kahramanı"dır; en büyük meziyeti ise hilâfeti Osmanlı'ya getirmesi ve "ittihâd-ı İslam"ı gerçekleştiren padişah olmasıdır.

Kaynakça

Afyoncu, E. (2005). *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu-II*. İstanbul: Yeditepe.

Ahmet Cevdet Paşa. (2011). *Kısâs-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ*. (Ali Aslan, Haz.) İstanbul: Hikmet.

- Akgündüz, A. (1999). *Bilinmeyen Osmanlı*. İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı.
- Atasoy, İ. (1994). *Peygamberler Tarihi*. İstanbul: Yeni Asya.
- Bahadıroğlu, Y. (2012). *Resimli Osmanlı Tarihi*. İstanbul: Nesil.
- Bozkurt, N. (2006). Mukaddes Emanetler. *DİA* (Cilt 31, ss. 108-111). İstanbul: TDV.
- Emecen, F. (2009). Selim I. *DİA* (Cilt 36, ss. 407-414). İstanbul: TDV.
- Emil, B. (2009). *Son Dönem Osmanlı Aydını Mizancı Murat Bey*. İstanbul: Kitabevi.
- Enginün, İ.; Kerman, Z. (2011). *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri 1 Şiir (1860-1923)*. İstanbul: Dergâh.
- Enginün, İ. (2002). Tarık, İbn Musa, Tezer, Nazife, Abdullahü's-Sagîr Hakkında. *Abdülhak Hamid Tarhan Tiyatroları 5*, İstanbul: Dergâh.
- Fayda, M. (2007). Ömer. *DİA* (Cilt 34, ss. 44-51). İstanbul: TDV.
- Gündoğdu, M. A. (2016). *İttihâd-ı İslam İdeolojisinin Türk Edebiyatına Yansıması (1839-1908)*. Basılmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü.
- İmam Gazâlî. (2002). *İhyâ u Ulûmi'd-Dîn*. c.1. (Ahmet Serdaroğlu, Çev.) İstanbul: Bedir.
- Kalkışım, M. M. (2004). *Işığın Büyüsü-Türk Şiiri Güldestesi*. Bakü: Qafqaz Üniversitesi.
- Kara, İ. (2001). *İslamcuların Siyasi Görüşleri -1- Hilâfet ve Meşrûtiyet*. İstanbul: Dergâh.
- Karaman, H.; Özek, A. vd. (2009). *Kurân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*. İstanbul: TDV.
- Keven, A. (2015, Haziran). Şah İsmail'in Mezhebî Eğilimlerinin Anadolu ve İran Coğrafyasına Etkileri. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*. c.2. 3, 9-26.
- Köksal, M. F. (1992). Nazire-Türk Edebiyatı. *DİA* (ss. 456-458). İstanbul: TDV.
- Latîfî. (1999). *Latîfî Tezkiresi*. (Mustafa İsen, Haz.) Ankara: Akçağ.
- Mehmed Murad. (2005). *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?*. (Tacettin Şimşek, Haz.) Ankara: Akçağ.
- Namık Kemal. (1989). Yavuz Sultan Selim. *Namık Kemal'in Tarihî Biyografileri*. (İskender Pala, Haz.) Ankara: TTK.
- Namık Kemal. (2005a). *Bütün Makaleleri 1 Osmanlı Modernleşmesinin Meseleleri*. (Nergiz Yılmaz Aydoğdu ve İsmail Kara, Haz.) İstanbul: Dergâh.
- Namık Kemal. (2005b). *Celaleddin Harzemşah*. (O. Öcal, Haz.) Ankara: Akçağ.
- Namık Kemal. (2007). *Cezmi*. (Yakup Çelik, Haz.) Ankara: Akçağ.
- Okay, O.; Aktaş, Ş. vd. (Kollektif). (2004). *Büyük Türk Klasikleri*. (Cilt 8) Ankara: Ötüken.
- Ortaylı, İ. (2011). *Osmanlıyı Yeniden Keşfetmek*. İstanbul: Timaş.

Suruç, S. (2003). *Peygamberimizin Hayatı*. Cilt 1. İstanbul: Nesil.

Tanpınar, A. H. (2003). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan.

Tansel, F. A. (2005). *Hususi Mektuplarına Göre Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid*. Ankara: Akçağ.

Topaloğlu, F. (2010). *Şia'nın Oluşumunda İran Kültürünün Etkisi*. Basılmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı.

Törenek, M. (2000). Recaizade Mahmut Ekrem'in "Bülbül" Redifli Şiiri ve Ona Yazılan Nazireler. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14, 169-185.

Uçman, A. (2014, Bahar). Tanzimat'tan Sonra Edebiyat ve Siyaset: Namık Kemal ve Ziyâ Paşa Örneđi. *Türkiyat Mecmuası*, 24, 113-128.

Uğurcan, S. (2012). *Edebiyat Tarih İlişkisi*. İstanbul: Dergâh.

Yuvalı, A. (1998). Hülâgû. *DİA* (Cilt 18, ss. 473-475). İstanbul: TDV.